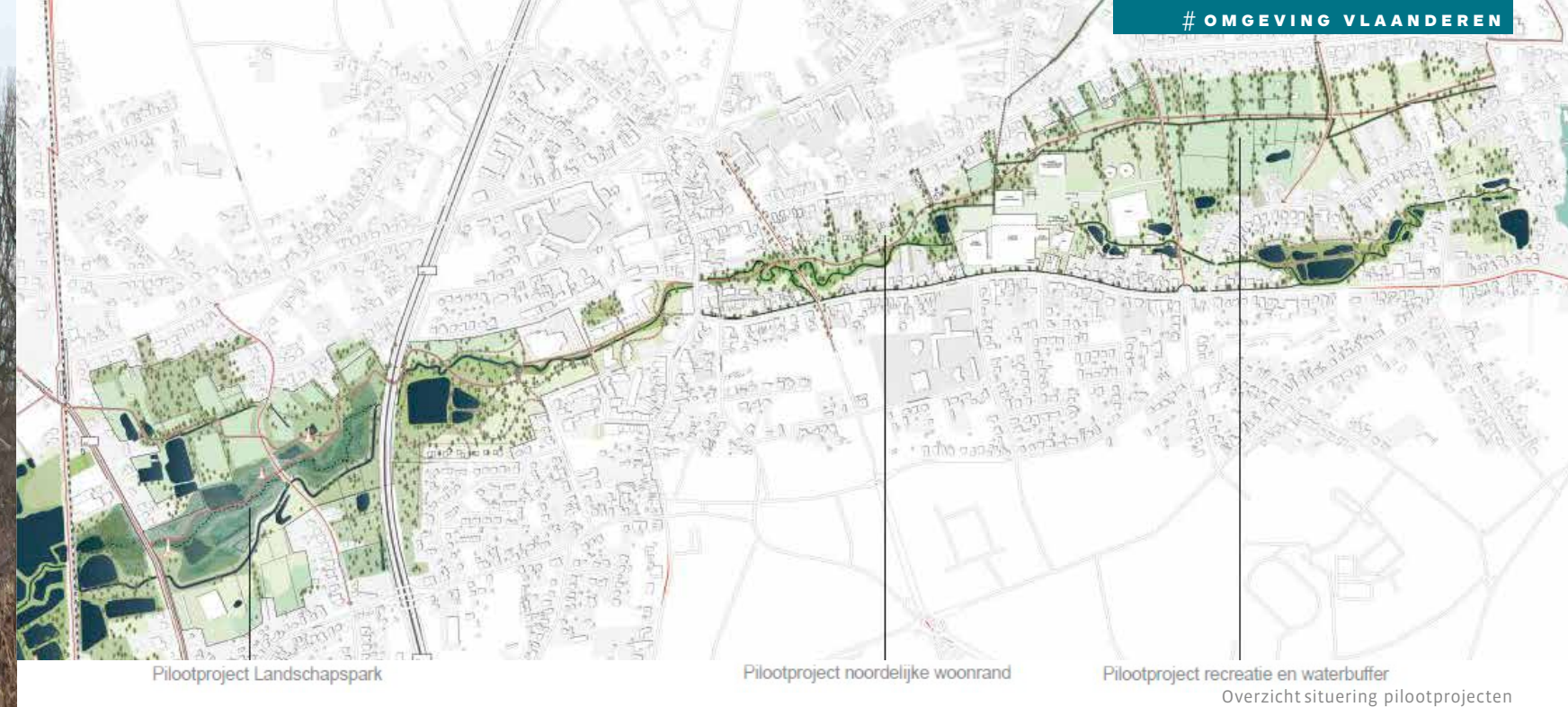

Atelier Multifunctioneel Landschap Roosterbeek

Vernieuwende onderzoeksprojecten met een experimenteel kantje – het is misschien niet het eerste waar de Vlaamse overheid mee geassocieerd wordt. Vaak wordt aan die zijde het bekende pad bewandeld, volgens geijkte procedures, en worden er weinig nieuwe zijpaden verkend. Toch kan het anders. Met het Atelier Multifunctioneel Landschap Roosterbeek wordt nu door T.OP Limburg¹ net dat interessante stapje zijwaarts gezet. Dit onderzoeksproject, dat volgens het principe van ecosysteemdiensten werd opgezet, focust op het thema ‘water’. De huidige complexiteit van de waterproblematiek verplicht tot overleg tussen verschillende partners om krachten en middelen te bundelen en te komen tot een gezamenlijke, integrale aanpak. Samen nadenken over oplossingen is meer dan ooit actueel.

Pilotproject Landschapspark

Pilotproject noordelijke woonrand

Pilotproject recreatie en waterbuffer

Overzicht situering pilotprojecten

Interactief ontwerpend onderzoek vanuit het perspectief van ecosysteemdiensten

MARTHE REUMERS [DEPARTEMENT OMGEVING VLAANDEREN]

Meer ruimte voor de Roosterbeek, meer kwaliteit en beleving van het landschap.

Het team van T.OP Limburg wil samen met de partners op het terrein werk maken van integrale gebiedsontwikkeling en gaat op zoek naar vernieuwende samenwerkingsverbanden en win-winsituaties. Voor het waardevolle gebied De Wijers, Land van 1001 Vijvers, en zijn vele beheerders en gebruikers, is een verbetering van zowel de kwaliteit als de kwantiteit van het water in het gebied van cruciaal belang. Ondanks vele studies, overleg en zelfs gedeelde doelstellingen blijkt het in de praktijk vaak erg moeilijk om tot realisaties te komen. Uit dit gegeven ontstond de uitdaging en de ambitie om een onderzoeksproject op te zetten dat niet alleen de doelstellingen verenigt maar ook een stap verder zet richting realisatie. Als studiegebied werd de Roosterbeekvallei gekozen. Het project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met de gemeente Zonhoven, de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), het Agentschap voor Natuur en Bos en verschillende diensten van Provincie Limburg.²

¹ Territoriaal Ontwikkelingsprogramma Limburg. Departement Omgeving initieerde in 2013 T.OP Limburg om bij te dragen aan de maatschappelijke en economische heropleving van de regio na de sluiting van Ford-Genk. Het realisatiegericht open partnerschap versterkt de ruimtelijke pijler van SALK, het actieplan dat de Vlaamse Regering uitvoert om de economie zuurstof te geven. <http://www.toplimburg.be/>

² Voor de uitvoering van de onderzoeksopdracht wordt er beroep gedaan op de kennis en talenten van een ontwerpteam, gevormd door Delva Landscape Architects, i.s.m. plusofficearchitects en Witteveen + Bos.

Focus op de Roosterbeekvallei: knelpunten en potenties.

De Roosterbeek ontspringt in Genk op het Kempisch Plateau, loopt dwars door het centrum van Zonhoven, verdwijnt daar ondergronds en mondt uit in de Demervallei. De studie focust op het gedeelte gelegen in Zonhoven, van De Teut tot aan het Vijverkerengebied. In het studiegebied zijn er drie sequenties of deelgebieden te onderscheiden: de bovenstroom meanderend door het natuurgebied, het ‘tussengebied’ of overgangsgebied waar de verstedelijkingsdruk zich begint te manifesteren in de vorm van verspreide bebouwing en vertuining, en het dicht bebouwde, verharde centrum van Zonhoven waar de beek door inbuizing de ondergrond in duikt. De waterloop zorgt voor een substantiële watertoevoer naar de talrijke vijvers van De Wijers. Het valleigebied bevat echter een aantal kunstmatige barrières zoals het kanaal, wegeninfrastructuur en inbuizingen. Ook andere knelpunten zoals overstorten, verdroging, verstedelijkingsdruk door bebouwing en infrastructuur bedreigen de natuurlijke werking van de waterloop en hebben een negatieve impact op de waterkwaliteit en -kwantiteit in het hele gebied. Bovendien werd de Roosterbeek in de loop der jaren gedegradeerd tot ‘achterkant van vertuining’, en werd zij steeds minder zichtbaar en minder ‘beleefbaar’. De Roosterbeekvallei bezit nochtans de potentie om als kwalitatieve groenblauwe ader bij te dragen tot een beter functionerend watersysteem. Als drager van een recreatief en functioneel netwerk kan ze missing links invullen en nieuwe verbindingen leggen, ook doorheen het bebouwde centrum. Het

De Roosterbeek in Zonhoven © Pieter Vandenhoude

doel van het project is om de betekenis en potentie van de Roosterbeek in beeld te brengen en te komen tot concrete, haalbare stappenplannen voor drie pilootprojecten.

Methodiek: vernieuwend en experimenteel.

Het principe van de ecosystemendiensten geldt als denkkader voor het project. Ecosystemendiensten zijn processen die zich in de natuur afspeelen en ons als individu en maatschappij waardevolle voordelen leveren, zoals bijvoorbeeld bossen die fijnstof uit de lucht halen. Maar ecosystemendiensten kunnen ook harde, becijferbare economische baten opleveren. Dat is een erg interessante factor bij het berekenen van de financiële haalbaarheid van een project. Ecosystemendiensten zijn ook divers en werken op elkaar in. Denken volgens het concept van ecosystemendiensten stimuleert het denken over multifunctioneel ruimte- en landgebruik en brengt ons bij duurzame oplossingen.

In een voorbereidende brainstormsessie met experts en kenners van het gebied, trok het ontwerpteam letterlijk de kaart van ecosystemendiensten door een zelf ontworpen kaartspel te gebruiken bij het detecteren van de meest relevante en batenrijke ecosystemendiensten in het gebied. De deelnemers werden zich bewust van een aantal gebiedseigen ecosystemendiensten en zochten samen naar mogelijke ingrepen en kansen om die te versterken. De meest batenrijke ecosystemendiensten werden weerhouden: bescherming tegen wateroverlast, groene recreatie, woongenot, het openleggen van de beek, vererving, bescherming tegen verdroging en klimaatverandering, energie en plaagonderdrukking. Mogelijke maatregelen om deze baten of diensten te realiseren, zijn het voorzien van meer ruimte om water te bufferen en te vertragen, bereikbaarheid van natuur vanuit het centrum, een groen-blauwe woonomgeving, het versterken van het natuurlijke systeem d.m.v. beheer en educatie, het vergroten van de infiltratie- en bergingscapaciteit, nieuwe technieken aanwenden om energie uit de waterloop te halen en een ecologisch beheer van gelaagde natuur.

Vervolgens werd voor elk deelgebied een participatietraject opgezet, met interactief ontwerpend onderzoek als instrument. De vastgestelde ecosystemendiensten, mogelijke maatregelen en eerste ontwerpideeën werden door het ontwerpteam losgelaten op een diverse groep van deelnemers (vertegenwoordigers van diverse overheden, grondeigenaren, bedrijfseigenaren,...). De reacties werden meteen met de 'live sketching'-techniek gevisualiseerd, waarbij de deelnemers werden aangespoord om ook zelf de tekenstift ter hand te nemen. De tekensessies kenden een groot succes, met een rijke opbrengst aan ideeën en gebiedskennis.

Op naar concrete pilootprojecten

Op basis van deze resultaten werden de drie meest kansrijke en haalbare pilootprojecten geselecteerd: 'Tussengebied' – gedeelte vijvergebied begrensd door N74/stationsomgeving/N72, 'Noordelijke Woonrand' – binnengebied Sprinkwaterstraat/Grote Hemmenweg/Genkerbaan en 'Recreatie en Waterbuffer' – binnengebied bedrijvenzone Grote Hemmen/Grote Hemmenweg/Oppelsenweg/Hazendansweg. Per pilootproject wordt er via verschillende scenario's gezocht naar slimme combinaties van verdichten en verdunnen, naar plaats voor waterbuffering, meer woongenot, het creatief toepassen van aangepaste 'landschappelijke' typologieën en landschapsinrichting, het inrichten van een landschapspark, het oplossen van structurele problemen zoals inklemming van de beek door bebouwing op de randen, het creëren van ruimte voor recreatieve verbindingen voor zacht verkeer (fietspaden, vlonderpaden) en mogelijke grondruiloperaties of verhandelbare bouwrechten.

Het experimenteel project kende al een interessant en inspirerend parcours. Eigenlijk test dit project ook de ruimtelijke ontwikkelingsprincipes van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen³ op het terrein: het verhogen van het ruimtelijk rendement vrijwaart de open ruimte en maakt ze sterker. Zo ontstaan er robuuste, veerkrachtige landschappen met groenblauwe dooradering die de gevolgen van de klimaatveranderingen opvangen, o.a. door meer biodiversiteit, bodeminfiltratie en regenwatercaptatie. Geïntegreerde gebiedsontwikkeling en samenwerking tussen de betrokken actoren en gebruikers zijn de sleutelwoorden voor verandering. Het succes van de interactieve tekensessies geeft aan dat participatie geen hol modewoord is, maar werkelijk een meerwaarde kan betekenen voor het procesverloop. Het creëert draagvlak en mede-eigenaarschap. Momenteel legt het ontwerpteam de laatste hand aan de drie actieprogramma's en het eindrapport. Niet onbelangrijk hierbij is dat meteen ook al de rollen verdeeld worden. 'Wie is piloot van het project? Wie ondersteunt? Wie is baathouder?' Het verankeren van engagementen is immers een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle uitvoering. Dit voorjaar ronden we af en beschikken we over het eindresultaat.

We zijn dus nog niet aan de realisatie toe - de schup steekt nog niet in de grond - maar met dit project hopen we alvast een kiem te leggen voor een toekomstige, vruchtbare gebiedsontwikkeling in de Roosterbeekvallei.

³ Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) zal het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (1997) vervangen. Het BRV zal bestaan uit een strategische visie en een operationaliseringsprogramma in de vorm van een set beleidskaders. Het zal de strategische krachtlijnen schetsen voor de ruimtelijke ontwikkeling voor de komende decennia en de basis vormen voor operationele maatregelen zoals het opmaken en bijsturen van regelgeving, instrumentarium, beleidskaders of ontwikkelingsprogramma's.

ruimte volledig digitaal in 2018!

VRP-leden en RUIMTE-abonnees wisten het al: via vrp.be kan u op het platform OmgevingConnect niet alleen dit nummer van RUIMTE maar ook de twee voorgaande jaargangen digitaal lezen.

In 2018 doen we daar nog een schepje bovenop.

Vanaf nu kan u:

- via een performante zoekfunctie specifieke informatie uit uw tijdschrift opvragen
- alle nummers van RUIMTE – 9 jaargangen – digitaal lezen*

MEER INFO
VRP.BE/LID-WORDEN

Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning

vrp.be

* U kunt de toegang tot het volledige digitale archief als bijkomende module bovenop uw lidmaatschap/abonnement nemen voor € 30. Wie een groepslidmaatschap heeft, betaalt € 275 voor het digitale archief. In dat geval krijgen alle medewerkers van uw bedrijf/organisatie toegang tot de digitale nummers. Alle prijzen zijn inclusief btw.

